

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De gehuwde vrouw in het burgerlijk recht

Sikkema, T.H.; Breedveld-de, Voogd; C.G., ; Esch, C.M. van; Heide, G.J. van der; Kentin, E.; ... ; Poutsma, E.C.

Citation

Sikkema, T. H. (2011). De gehuwde vrouw in het burgerlijk recht. In V. Breedveld-de, C.G., C. M. van Esch, G. J. van der Heide, E. Kentin, R. M. C. M. Koot, ... E. C. Poutsma (Eds.), *Signora Senatrice - Over Recht, Onderwijs en Politiek* (pp. 117-125). Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/58001>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/58001>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

T.H. Sikkema [■]

Inleiding

De positie van de vrouw in de maatschappij en in het recht is een positie in ontwikkeling. Deze positie kent een geschiedenis en een eigen dynamiek. Wie de plaats van de vrouw in het huidige recht wil begrijpen, moet daarvoor ook het verleden kennen. Naar het algemene beeld heeft de vrouw zich in de loop van de tijd ontwikkeld vanuit een afhankelijke naar een (meer) zelfstandige positie. Het proces van deze verzelfstandiging zal in deze bijdrage centraal staan. In de parlementaire geschiedenis van ons Burgerlijk Wetboek is dit proces goed zichtbaar, in het bijzonder in het huwelijksvermogensrecht. Ook de behandeling van het recent door de Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel 28 867 (Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen)¹ geeft van dit proces van verzelfstandiging blijk. In deze bijdrage zal de aandacht specifiek uitgaan naar de positie van ‘de echtgenote’, de gehuwde vrouw in het burgerlijk recht.² In het bijzonder zal worden stilgestaan bij onderwerpen zoals handelings(on)bekwaamheid en bestuur in de wettelijke gemeenschap.

Emancipatio

Het begrip ‘emancipatie’ kan worden geduid als een streven naar gelijkgerechtigdheid en zelfstandigheid en is een afgeleide van de Romeinse *emancipatio*. Door de dood van de *pater familias* worden de kinderen – zonen zowel als dochters – *sui iuris*, dat wil zeggen: van eigen recht. Als het kind nog tijdens het leven van de stamvader onder de vaderlijke macht vandaan wil komen, is dit mogelijk wanneer de vader

■ Teico Sikkema is docent aan het Instituut voor Privaatrecht (Afdeling Notarieel recht) en het Instituut voor Metajuridica (Afdeling Moot Court) van de Universiteit Leiden.

1 Wetsvoorstel 28 867 ‘Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen)’.

2 In verband met de historische beschouwing van de positie van de gehuwde vrouw wordt in deze bijdrage uitgegaan van een huwelijk en een man-vrouw relatie.

zijn kind vrijwillig uit de vaderlijke macht ontslaat. Dit kan via de rechtsfiguur van de *emancipatio*, afgeleid van *e manu capere*, in de betekenis van ‘uit de *manus* (hand, macht) nemen’, ofwel uit de macht geraken.³

Vrouwenvoogdij

Tot het begin van onze jaartelling hebben vrouwen, die noch onder de macht van een vader, noch onder de macht van een echtgenoot staan, een voogd nodig. Vrouwenvoogdij wordt historisch wel gerechtvaardigd op grond van de vermeende kwetsbaarheid van de sekse (*sexus fragilitas*), de vrouwelijke lichtzinnigheid (*levitas animi*) en de onstandvastigheid van het vrouwelijk oordeel (*infirmitas animi*).⁴

In de loop van de Romeinse keizertijd verdwijnt de vrouwenvoogdij, zodat de vrouw in vermogensrechtelijk opzicht een (meer) zelfstandige positie kan innemen. Desondanks blijft de rechtspositie van de vrouw in vele onderdelen van het Romeinse recht slechter dan die van de man.⁵ In de loop van de eeuwen na het verdwijnen van de vaste vrouwenvoogdij is het met name de gehuwde vrouw die in toenemende mate te maken krijgt met de gezagsuitoefening door haar man. De beschermingsgedachte raakt steeds meer op de achtergrond, terwijl de gedachte dat de man in het huwelijk de leiding moet hebben, meer naar voren komt. Ook de opvatting van kerkelijke autoriteiten over de verhouding tussen man en vrouw speelt hierin een rol. Hoewel door de intrede van het christendom de vrouw op veel plaatsen niet langer als zaak, maar als persoon wordt gezien, wordt zij in onze streken toch als een onbekwame beschouwd.⁶

Lex Van Oven

Voor Nederland geldt dat de gehuwde vrouw tot 1957 handelingsonbekwaam is; zij staat in dit opzicht juridisch gelijk aan een minderjarige en een curandus.

3 J.H.A. Lokin, *Prota, Vermogensrechtelijke leerstukken aan de hand van Romeinsrechtelijke teksten uitgelegd*, Groningen: Chimaira 2008, p. 76-77.

4 J.H.A. Lokin, *Prota, Vermogensrechtelijke leerstukken aan de hand van Romeinsrechtelijke teksten uitgelegd*, Groningen: Chimaira 2008, p. 85-86.

5 D. 1, 5, 9 Idem (Papinianus) *libro trigensimo primo quaestionum*: In multis iuris nostri articulis deterior est condicio feminarum quam masculorum.

6 De Bruijn-Huijgen-Reinhartz, *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2010, p. 5.

Op 1 januari 1957 treedt in werking de ‘Wet tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw’, ook wel Lex Van Oven genaamd. De Lex Van Oven regelt niet alleen – naar de titel van de wet – de opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw, maar ook andere aspecten van het huwelijksvermogensrecht, zoals een hervorming van het bestuur van de wettelijke gemeenschap. Een ander opvallend aspect van deze wet is dat de wetgever hiermee beoogt af te schaffen de aan de echtgenoot toekomende maritale⁷ macht, althans de vermogensrechtelijke consequenties daarvan. Voor een beter inzicht in het belang van de Lex Van Oven is het zinvol om een blik te werpen op de wetgeving van 1838 en de wijze waarop de maritale macht van de man daarin wordt vormgegeven.

De man is het hoofd van de echtvereniging

Tot de inwerkingtreding van de Lex Van Oven is de vrouw volgens de wet, zowel in de interne verhouding tussen de echtgenoten als de externe verhouding met derden, ondergeschikt aan haar man. De door de man uitgeoefende maritale macht over zijn vrouw – die betrekking heeft op zowel de persoon als het vermogen van de vrouw – wordt principieel uitgedrukt in artikel 160 lid 1 BW (oud): ‘De man is het hoofd der echtvereniging’.⁸ De ‘gevolgen’ van dit beginsel worden in diverse wetsartikelen aangetroffen. Een selectie hiervan is weergegeven in de onderstaande opsomming, die mede is ontleend aan de beschrijving van de codificatiegeschiedenis in *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*.⁹

Het Burgerlijk Wetboek van 1838 bepaalt dat de vrouw aan haar man gehoorzaamheid is verschuldigd (art. 161), waartegenover de man zijn vrouw moet beschermen (art. 162). De vrouw moet de man volgen waar hij dienstig oordeelt zijn verblijf te vestigen (art. 161), waartegenover de plicht van de man staat de vrouw bij zich te ontvangen in het huis dat hij bewoont (art. 162). Het domicilie van de vrouw wordt in beginsel bepaald door de man (art. 78). Gedurende het huwelijk volgt de vrouw de nationaliteit van de man (art. 6 en 11). De gehuwde vrouw is handelingsonbekwaam (art. 163). Ten gevolge van het laatstgenoemde artikel heeft de vrouw voor elke vermogensrechtelijke rechtshandeling, die zij niet als vertegenwoordiger van anderen verricht, bijstand of machtiging van haar man nodig.

7 Van *maritus*, echtgenoot.

8 Vgl. Paulus in: *Bijbel*, vert. NBG 1951, 1 Korintiërs 11:3: ‘Ik wil echter, dat gij dit weet: het hoofd van iedere man is Christus, het hoofd der vrouw is de man, en het hoofd van Christus is God.’

9 De Bruijn-Huijgen-Reinhartz, *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2010, p. 8 e.v.

Het uitgangspunt dat de gehuwde vrouw handelingsonbekwaam is, kent enkele uitzonderingen. Zo gelden bijvoorbeeld als uitzonderingen het aangaan van verbintenissen voor de gewone en dagelijkse gang der huishouding (art. 164), het optreden van de vrouw als openbare koopvrouw (art. 168) en het verrichten van beheersdaden met betrekking tot eigen vermogen, indien de vrouw zich bij huwelijks voorwaarden het beheer van eigen goederen heeft voorbehouden (art. 195 lid 2).

Als we de aandacht richten op de principiële bepaling dat de man het hoofd is van de echtvereniging, dan valt op dat deze voor het eerst een plaats krijgt in de nationale wetgeving van 1838, die gebouwd is op de pijlers van maritale macht en handelingsonbekwaamheid. Als in het aan de Lex Van Oven voorafgaande Ontwerp-Wijers (1949) wordt voorgesteld de bepaling van artikel 160 lid 1 BW (oud) – dat de man het hoofd is van de echtvereniging – te schrappen en ook het gewijzigd Ontwerp-Donker (1954) hiervan uitgaat, lijkt het einde van deze wetsbepaling in zicht. Ook tal van vermogensrechtelijke consequenties dienen met het einde van dit principe te verdwijnen.

Dan doet zich in de parlementaire behandeling een opvallende ontwikkeling voor. Er komt een nader gewijzigd Ontwerp-Donker (1955), dat schrapping van artikel 160 lid 1 BW (oud) handhaaft. Vervolgens worden op 9 december 1955 door twee verschillende meerderheden van de Vaste Commissie voor Justitie uit de Tweede Kamer amendementen voorgesteld.¹⁰ Het eerste amendement (nr. 12-Verkerk c.s.) strekt ertoe de bepaling van artikel 160 lid 1 BW (oud) in ere te herstellen en het tweede amendement (nr. 13-Oud c.s.) beoogt aanneming van de geheel nieuwe regeling van de algehele gemeenschap van goederen, gebaseerd op de denkbeelden van J.C. van Oven,¹¹ die op het pad van de emancipatie van de gehuwde vrouw verder gaan dan ooit tevoren. Nog voor het gewijzigde ontwerp in de Tweede kamer behandeld kan worden overlijdt minister Donker. Binnen twee weken wordt Van Oven beëdigd als Minister van Justitie. Uiteindelijk wordt zowel amendement nr. 12 aangenomen – inhoudende het juridische ‘herstel’ van de man als het hoofd van de echtvereniging – alsook een geheel nieuwe regeling van de wettelijke gemeenschap van goederen in de geest van amendement nr. 13, gebaseerd op de denkbeelden van Van Oven.¹²

10 *Kamerstuk* 1430, nrs. 12 en 13.

11 Van Oven-Lubbers, *Hoe moet, aangenomen dat de getrouwde vrouw volledige handelingsbevoegdheid krijgt, het huwelijksgoederenrecht geregeld worden?*, Preadvies NJV 1927.

12 De Bruijn-Huijgen-Reinhart, *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer: Kluwer 2010, p. 15-18; E.A.A. Luijten, *Het nieuwe huwelijksvermogensrecht* (diss. Nijmegen), Zwolle: Tjeenk Willink 1962, p. 3-4.

Luijten schrijft over deze ontwikkeling:

‘Door de vermogensrechtelijke herziening moge de vermogensrechtelijke betekenis van de regel [dat de man het hoofd is van de echtvereniging TS] geheel verdwenen zijn, voor het overige terrein heeft zij haar kracht behouden. Zij is geen uiting meer van maritale macht, gebaseerd op een ten onrechte onderstelde superioriteit, doch duidt een functie aan, waarvan de verplichtingen zwaar wegen. (...) Aard en karakter van de echtgenoten bepalen in beginsel ieders natuurlijke functie. Van de man zal een zekere leiding moeten uitgaan in de echtelijke samenleving; dit beoogt de regel te zeggen.’¹³

Hoewel de bepaling over de man als hoofd van de echtvereniging ten tijde van de hervormingen van 1956 onaangetast blijft, zal de bepaling geen lang leven meer beschoren zijn. Bij de invoering van Boek 1 BW op 1 januari 1970 komt de bepaling te vervallen en wel door de aanname van een daartoe ingediend amendement (Wierenga).¹⁴ Met de opheffing van de laatstbedoelde bepaling is nog niet iedere ongelijkheid opgeheven. Zo geldt dan bijvoorbeeld nog steeds dat de man de plaats van samenwoning bepaalt (art. 1:88 oud) en wordt uitsluitend aan de man de plicht opgelegd om huishoudgeld te verstrekken. Ook komt aan de man een beslissende stem toe bij de uitoefening van de ouderlijke macht (art. 1:246 oud) of de benoeming van een voogd (art. 1:292 oud), beheert de man in beginsel het vermogen van minderjarige kinderen en vertegenwoordigt hij hen in en buiten rechte (art. 1:247 oud). Deze en andere ongelijkheden zijn met ingang van 1 januari 1985 opgeheven. Een laatste overblijfsel van de historisch aan de man toekomende maritale macht bestaat dan nog in de voorrechten op het gebied van het naamrecht. Wijzigingen op dat terrein zijn met ingang van 1 januari 1998 van kracht geworden.¹⁵

Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen

In mei 2003 wordt bij de Tweede Kamer ingediend wetsvoorstel 28 867 (Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen). De hoofdgedachte van het wetsvoorstel is de wettelijke (algehele) gemeenschap van goederen om te vormen tot een beperkte gemeenschap. Nadat ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel tijdens de parlementaire behandeling de aanbrengrsten ten huwelijk weer tot de wettelijke gemeenschap worden gerekend, is het ook hier een amendement dat bij

13 E.A.A. Luijten, *Het nieuwe huwelijksvermogensrecht* (diss. Nijmegen), Zwolle: Tjeenk Willink 1962, p. 6-7.

14 *Parl. Gesch. Inv. Boek I*, p. 1129 e.v.

15 Klaassen-Luijten-Meijer, *Huwelijksgoederenrecht*, 13e druk Deventer: Kluwer 2005, nr. 18.

de behandeling in de Tweede Kamer een hoofdrol opeist. Het oorspronkelijke voorstel zondert verkrijgingen krachtens erfrecht en gift van boedelmenging uit. De wens om dergelijke verkrijgingen voortaan als privévermogen te beschouwen is vooraf verdedigd op grond van maatschappelijke en juridische ontwikkelingen, waaronder de economische verzelfstandiging van de gehuwde vrouw, de toegenomen echtscheidingsfrequentie, de wettelijke verdeling als erfrechtelijk model en het percentueel hoge aantal uitsluitingsclausules in uiterste wilsbeschikkingen. Op 18 september 2008 stemt de Tweede Kamer vóór het wetsvoorstel onder aanname van het amendement op stuk nr. 14 (Anker).¹⁶ Met deze aanname vervalt het onderdeel van het wetsvoorstel op grond waarvan erfrechtelijke verkrijgingen en giften van rechtswege buiten de wettelijke gemeenschap vallen. Het resultaat is dat na de aanname van dit amendement ten opzichte van het huidige stelsel de omvang van de wettelijke gemeenschap niet wezenlijk verandert, terwijl het uitgangspunt van bestuur wijzigt van privaat naar gemengd privaat/cumulatief.¹⁷ Waar het voorstel méér ‘privé’ wenste te bereiken, is minder ‘privé’ het (tussentijdse) resultaat.¹⁸

Principiële bezwaren

Op 15 december 2009 is het de Eerste Kamer die het wetsvoorstel plenair behandelt. Opnieuw wordt zichtbaar hoe aspecten van emancipatie een rol spelen in de discussie. Het woord wordt gevoerd door de dames Broekers-Knol (VVD) en Haubrich-Gooskens (PvdA) en de heren Franken (CDA), Holdijk (SGP) en (minister) Hirsch Ballin. Tijdens het debat worden de scheidslijnen niet getrokken via verbanden van coalitie en oppositie, maar op basis van overtuiging en principe.

Broekers-Knol:

‘Mijn fractie meent (...) dat de algehele gemeenschap van goederen in de huidige tijd niet past. Het wijzigen van de algehele gemeenschap van goederen in een beperkte gemeenschap van goederen zou een erkenning zijn van de in de afgelopen decennia (...) gewijzigde positie

¹⁶ *Kamerstukken II* 2007/08, 28 867, nr. 14.

¹⁷ In geval van privaat bestuur wordt het bestuur uitgeoefend met uitsluiting van de ander. Bij cumulatief bestuur zijn beide deelgenoten zelfstandig bestuursbevoegd.

¹⁸ Na aanname van het amendement op stuk nr. 14 (Anker) door de Tweede Kamer is de stand van zaken voor de bestuursregeling als volgt: Ten aanzien van goederen op naam blijft het bestuur privaat. Het bestuur wordt cumulatief voor roerende zaken, die geen registergoederen zijn, alsmede toonder- en ordervorderingen. Bij handelingen van ‘gewoon beheer’ in de zin van art. 3:170 lid 1 BW is het bestuur echter cumulatief, dus ten aanzien van alle goederen, zowel die op naam als die niet op naam.

van de vrouw in de Nederlandse samenleving. De algehele gemeenschap van goederen ontkent naar het oordeel van mijn fractie de emancipatie van de vrouw, ontkent dat veel vrouwen tijdens het huwelijk blijven werken, ontkent dat veel vrouwen hun eigen financiën beheren en ontkent dat er veel echtscheidingen zijn waardoor vrouwen gewend zijn – en daartoe ook in staat zijn – zich zelfstandig te redden. Wat dat betreft was de oorspronkelijke opzet van het wetsvoorstel een mooi vervolg geweest op de uit 1956 daterende Lex Van Oven waarbij de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw werd afgeschaft.¹⁹

Haubrich-Gooskens:

‘Men kan toch niet zeggen dat deze nieuwe bestuursregeling bijdraagt aan de emancipatie van de vrouw (...)’²⁰

Broekers-Knol:

‘Ik kan er niet aan ontkomen om vast te stellen dat er een soort richtingenstrijd bestaat. Wij zijn af van het principe dat de man het hoofd van de echtvereniging is. De vrouw krijgt nu ook de mogelijkheid om cumulatief te beheren en dat soort zaken. Dat is een stap waarvan mijn fractie zegt dat die nog redelijk patroniserend is. De vrouw is inmiddels zelfstandig en geëmancipeerd. Laten wij dan ook proberen om dat in ons huwelijksvermogensrecht tot uitdrukking te brengen.’²¹

Het resultaat

Op 5 april 2011 zet de Eerste Kamer de behandeling van het wetsvoorstel voort.²² De vrucht van het debat blijkt uit de reactie van de dan verantwoordelijke bewindspersoon, staatssecretaris Teeven, aan de Kamer:

‘Voorzitter. Ik heb goed geluisterd naar de inbreng van de diverse leden van uw Kamer. (...) De wijziging [van artikel 1:97 BW TS] moet inhouden dat erfenissen, giften en legaten wél in de gemeenschap vallen, maar dat de echtgenoot van wiens zijde de erfenis afkomstig is als enige bestuursbevoegd zou moeten zijn. Ik zeg u toe ook dit artikel te zullen wijzigen, hoewel ik niet kan uitsluiten dat deze inhoudelijke wijziging in de toekomst nog discussies kan uitlokken: opnieuw in de Tweede Kamer, maar ook in de wetenschap en op andere

19 *Handelingen I* 2009/10, 13, p. 441.

20 *Handelingen I* 2009/10, 13, p. 463.

21 *Handelingen I* 2009/10, 13, p. 467.

22 Na het uitbrengen van het advies Neleman-Nuytinck inzake de motie Haubrich c.s., *Kamerstukken I*, 2009/10, 28 867, G (herdruk) en de reactie van de Staatssecretaris op dat advies, *Kamerstukken I*, 2010/11, 28 867, H.

plaatsen. Wij moeten vaststellen dat het geen verduidelijking van de tekst is, maar een inhoudelijke wijziging. (...) Luisterend naar de bijdragen van uw Kamer, realiseer ik mij dat ik daar niet omheen kan.²³

De toezegging van de Staatssecretaris houdt in dat er een reparatiewetsvoorstel komt, waarin (ook) de wijziging van bestuur in artikel 1:97 lid 1 BW zal worden opgenomen. De parlementaire behandeling van dat wetsvoorstel zal naar het voornemen van de bewindman aan het einde van dit jaar moeten kunnen zijn afgerond.

Op 12 april 2011 wordt wetsvoorstel 28 867 door de Eerste Kamer aangenomen.²⁴ De wet zal in werking treden op 1 januari 2012.²⁵

Beschouwing: emancipatie en bestuur

De positie van de gehuwde vrouw in het burgerlijk recht is in de loop van de tijd mede bepaald door een ontwikkeling, die wij duiden als emancipatie: een streven naar gelijkgerechtigdheid en zelfstandigheid ten opzichte van de man. Ook na het verdwijnen van de handelingsonbevoegdheid van en de maritale macht over de gehuwde vrouw is dit aspect actueel gebleven. De recente parlementaire geschiedenis over de aanpassing van de wettelijke gemeenschap geeft hiervan blijk: de door de Staatssecretaris toegezegde wijziging van de bestuursregeling is mede op die grond bepleit.²⁶

Behalve op emancipatoire grond kan het privaat bestuur ook op systematische grond worden verdedigd. In het vermogensrecht geldt dat een persoon die privé-eigendom heeft, deze eigendom (privatief) bestuurt. Ook een samenwoning zonder huwelijk of geregistreerd partnerschap verandert dit niet; over privégoederen blijft het privaat bestuur in stand. Zelfs na het aangaan van een huwelijk onder het huidige wettelijke regime is een bestuursregeling van kracht die uitgaat van de leer

23 *Handelingen I* 2010/11, nr. 23, item 7, p. 36.

24 *Handelingen I* 2010/11, nr. 24, item 3, p. 7.

25 *Stb.* 2011, 205 en 335.

26 Mede op emancipatoire grond is in de literatuur zowel het cumulatief als het privaat bestuur bepleit. Hier volgt een selectie. Voor cumulatief bestuur: A.L.M. Soons, *Ontwikkelingen in het huwelijksvermogensrecht*, Ars Notariatus L, 1991, p. 13; Clara Wichmann Instituut, *Emancipatie Effect Rapportage*, uitgebracht op 1 maart 2001. Voor het uitgangspunt van privaat bestuur: Gr. van der Burght, E.A.A. Luijten, W.R. Meijer, 'De ingreep in de wettelijke gemeenschap; een mission impossible?', *WPNR* (2003) 6545; B.E. Reinhartz, 'Haken en ogen aan het voorstel tot wijziging van de bestuursregeling in het huwelijksvermogensrecht', *WPNR* (2005) 6614; T.H. Sikkema, 'De grondslag van bestuur in de wettelijke gemeenschap van goederen', *WPNR* (2009) 6803.

van de formele verkrijging: bestuursbevoegd is de echtgenoot van wiens zijde de goederen in de gemeenschap zijn gevallen. De huidige bestuursregeling benadrukt daarmee de zelfstandigheid van het individu binnen de huwelijksgemeenschap. Het in gemeenschap brengen van een goed leidt niet tot verlies van het privaat bestuur.²⁷

Als op grond van maatschappelijke en juridische ontwikkelingen een voortgaande verzelfstandiging binnen het huwelijksgoederenrecht wordt bepleit, kan de ‘nieuwe’ omvang van de wettelijke gemeenschap op *principiële* gronden maar moeilijk overtuigen. Dit geldt ook voor de wijziging van het bestaande bestuursregime. Wel past waardering voor hen die in de Eerste Kamer de grondslag van bestuur op beginselen hebben verdedigd en – ere wie ere toekomt – de verantwoordelijke bewindspersoon ervan hebben overtuigd de bestuursregeling om die reden aan te passen.

27 Zie ook Gr. van der Burght, ‘Leven zonder hoofd of leven na de dood?’, *FTV* 2011 (4), 16.